

מתוך: 'מתק שפתיים'

בועז: באמת זה הדרך ישר בעיני ולא אטה ממנו ימין ושמאל; אולם הודיעני מי היה הממציא הראשון לשירים?

יכין: המצאת השירים רז"ל יחסה לאדה"ר ואמרו שלפי שיום שבת נעשה סניגור בפני הקב"ה פתח במזמור שיר ליום השבת, אמנם מהכתוב נראה שלמך היה הראשון, באמרו: שמען קולי נשי למך וגו'.

בועז: ומאין לנו שדבריו אלו הם דברי שיר ומליצה?

יכין: מכפל הלשון במלות שונות ומאמרו "נשי למך" ולא אמר "נשי", שכך דרך המשוררים לדבר על עצמם כאלו הם זולתם, כמו: הקבצו ושמעו בני יעקב, נאם בלעם בנו בעור, עורי עורי דבורה, קום ברק ורבים כאלה. והטעם הוא מפני שמרוב ההתבודדות יתעלה השכל וישאר הגוף כמו בלי נשמה, ונראה להם שהם אינם אלא אחרים ולכן אמר שמואל לשאול: והתנבית והיית לאיש אחר, ותראה ג"כ שהמשוררים לפעמים כשהם מחברים שיריהם, משתוממים ואינם מרגישים מאומה מרוב התבודדות, ולפי הנראה כמ"ש הרמב"ן ז"ל בפי' התורה, למך היה חכם גדול בכל מלאכת מחשבת ולמד את בניו, לבכורו מלאכת המרעה ולעשות אהל מקנה ולשני למד מלאכת הנגון כנור ועוגב ולג' מלאכת הנפחים ללטוש ברזל ונחושת, ונשיו מרדו בו, או מפני שהרג קין ותובל קין כמו שכתב יוסיפון, או מפני שלא היו רוצות להזדווג לו כמו שאמרו רז"ל שהיו יודעות שיבא מבול על הארץ לשחת כל בשר, ולמך הוכיח אתהן בדבור הלציי ושיר כדי שיכנסו דבריו בלבן. ואפשר שלמך ובניו קבלום בני דורם לאלהות כי זה דרכם כסל חמו לקבל לאליל כל ממציא מלאכה אחת, והיו קוראים אותו אליל המלאכה שהמציא. ובספרי עבודת אלילים קדמונים כתבו שאליל המרעה נקרא פאן ושם אליל הנגון אפולו, ואליל הנפחים וולקאנו והיו כלם

בני יופטר והיתה אחותם וינוס אשת וולקאנו והיתה אליל המשגל מפני שהיתה הראשונה להפקיר עצמה. ואולי למך וב' בניו היו לאלילים לבני דורים, כי וולקאנו קרוב לשם תובל-קין ושמות האחרים נשתבשו בארך הזמן ובלבול הלשונות, ושם נעמה נגזר מל' נעימות בעבור המשגל ובא הכתוב להודיענו, שניו מזרע קין המקולל והמה לא אלהים, ומה שאמר: אבי ישב אהל ומקנה הוא כנוי לע"ז ע"ד: אומרים לעץ אבי אתה.

בועז: שמעתי שפילוסוף אחד, נקרא פיטאגורה, בשמעו קולות פטיש נפח אחד, שקל כל אחד ואחד מהן ומצא שמפני שמהם היו כבדים ומהם קלים, נעשתה קול הברתם משמעת נעימה היא הנקרא קונסונאנצה ומשם המציא חכמת הנגון.

יכין: ואני שמעתי שלא היה פיטאגורה אלא יובל בשמעו קול פטיש אחיו תובל קין. ואמר ג"כ במדרש שנעמה היתה יפת תואר ויפה מראה, ושטעו בה המלאכים, ויש מי שאמר שהיתה אשת שמרון ואמו של אשמדאי מלך השדים. והארכנו בזה יותר מדי ולכן נלך למכוננו.

בועז: ראיתי שמות שונים בשיר ולכן נכספה וגם כלתה נפשי לדעת אם יש להם טעם.

יכין: שיר, משל, זמרה, משכיל, למנצח ומכתם הם שמות השיר; שלשה הראשונים הם שמות נרדפים וכללים כל מיני זמר ושיר. וג' האחרונים הם פרטיים. שיר, נגזר מלשון **שרירות** ר"ל חוזק, שכן קראו לחומה שור מפני חזקה, וכן בלשון רז"ל שריר וקיים; או יהיה מל' **שררה** בחלוף שי"ן שמאלית לימנית, כמו שריון וסריון שהא' בשי"ן ימנית והב' בסמ"ך. משל, נגזר מלשון **ממשלה**, וזה מפני שהמשוררים במתק לשונם משתררים ומשולים על שומעיהם. זמרה, נגזר מלשון **זמרת הארץ** ר"ל מיטב; או יהיה מלשון **תזמור כרמך**, שהם כותרים הסעיפים המותרים ובזה לא ימיש הגפן מעשות פרי והיה עלהו רענן. משכיל גזר **מהשכל**. למנצח, מלשון **נצוח**. מכתם מלשון **כתם פז**, מרוב חשיבותו.

בועז: כיוון ששירי לה"ק לא באו בחרוז ובמשקל, הנה החרוז והמשקל מי המציאים?

יכין: לדעת החבר בס' הכוזר, וכן דעת ר' יהודה החרזי, למדוהו היהודים מהישמעאלים; אבל בעל ס' דרכי נועם מעיד שבהיותו בעיר מורויטירי במלכות ואלנסייה, שבשנים קדמוניות היתה עיר גדולה ונק' סאגונטו, ספרו לו אנשי הקהל ששם בראש ההר היתה קבורת שר צבא אמציה מלך יהודה, והוא עלה שם לראותה והיתה עליה מצבת וחקוק בה קינה שאחר העמל קרא בית: "שאי קינה בקול מרה, לשר גדול לקחו יה" ולא יכול לקרות עוד אלא תוך הבית שנית שהיה כתוב "לאמציה". ולכן אומר שלפי דעתי הנבואות והשירים האמורות ברוח הקדש לא באו בחרוז ובמשקל מפני הטעם שכתב החבר, כמו שאמרתי לך, אבל שירים אחרים היו עושים בשקל ובחרוז, וכאשר החל גלות החל הזה להתפזר בארצות העמים למדו הגוים מלאכת השיר מהם והיהודים מרוב צרות והטלטולים שכחוהו והיתה להם לזרא עד אשר קרוב לד' אלפים ות"ש שנה העיר ד' לבות המשוררים הקדמונים והחזירו עטרת ליושנה, אך היה טעם השיר כטעם ריר חלמות. ואחריהן קמו משוררים ומליצים אנשי שם בכל דור ודור ומהם ר' יצחק כלפון והמשורר הגדול ר"ש בן גבירול, קרוב לשנת דת"ת, ואחריהם ר"י בן גיא ור' יוסף הדיין תלמידו, ואחריהם ראב"ע ור' משה בן עזרא, ר"י הלוי ור' יהודה החרזי, ואח"כ קם ר' עמנואל בן שלמה מלאמרקא אשר ידיו רב לו בשירים, אבל השחית את דרכו על הארץ בשירי נאופים שאסור לשומעם וד' יכפר בעדו ובעד המדפיסים שהדפיסו הכל ולא כלו הקוצים מהכרם – מחברותיו אשר יש בהם שירים רבים ונכבדים.